

az állításával vetekedő a mi pártunkkal szemben az a föltevés, hogy „aki nincs vele, az ellene”. Gyerekesen naiv feltevés ez a kommunista párttal és a marxizmussal szemben. Marx nem győzte hangoztatni Lassalle-lal szemben, hogy mennyire nem marxista teória ez, hogy „aki nincs mellette, az ellene”. Éppen mi teszünk különbséget a kiscgazdapártban reakciósook, közép- és demokratikus szárny között. Szemünkre vetik, hogy azt hangoztatjuk, hogy a magántulajdon alapján állunk, és azt mondják, hogy ezt úgysem fogja nekünk senki sem elhinni. Szerzőnk megnyugtatóására kijelentem, hogy a kommunista párt szocialista párt, és a termelőeszközök köztulajdonba vételét tűzte ki célul. Ennek ellenkezőjét állítani a kommunista pártól csak naiv közhely. De mi a paraszti magántulajdon alapján állunk, de nem az olyan magántulajdon alapján, amely a paraszti magántulajdonból máról holnapra kolhozrendszeret akar csinálni. Ami a kis magántulajdont illeti, a kommunista párt határozottan a magántulajdon elve alapján áll. Minden kommunista párt ezt vallja ma is.

A polarizációt Bibó dr. halálos veszedelemnek tartja a magyar társadalom számára. Itt, egy ország történetében, amíg a nagy kérdések nincsenek megoldva, amíg a harc nincsen végigküzdve, más, mint harc, mint polarizáció, nem lehetséges. Igaz, hogy ajándékba kaptuk a szabadságot, és nem volt forradalom, de igaz, hogy nem vagyunk a nagy harc kezdetén, mert a földreform nem kismiska, a nagybirtokos osztály megsemmisítése nem kis dolog. A közigazgatás keretén belül is történt valami, a csendőrség eltűnése is valami, az üzemi alkotmány is valami, és mindez együttvéve több mint politikai átalakulás. Persze a társadalom átalakításáról még nincsen szó. De politikai átalakulásról sem olyan mértékben, hogy egyik társadalmi osztály uralmát felváltotta volna egy másik osztály uralma. De bizonyos pozíciókat az állami életben a munkások is elfoglaltak. Arról van szó, hogy ezt az átalakulást végigvigyük, és akkor ne ijedjünk meg a polarizációtól, olyan csoportosulástól, amikor az egyik oldalon azok vannak, akik az eszmét tovább akarják vinni, azokkal szemben, akik nem akarják továbbvinni.

MIHELICS VID

A mi roppant felelősségünk

Hazánk, 5. évf. (1956) november 4.

Mihelics Vid (1899–1968) a hivatalos politikai katolicizmussal szemben a 30-as években formálódó újkatolikus értelmiségi csoport tagja, újságíró szociológus, szociálpolitikus. 1947-től a Demokrata Néppárt parlamenti képviselője, a párt 1956-os újjáalakulása után annak vezető alakja. Párizsban szociológiát, itthon jogot tanult, mindkettőből doktori fokozatot szerzett, magántanári kinevezést kapott. 1931-től a Magyar Társadalomtudományi Társulat titkárává választották, majd tagja lett a Magyar Szociálpolitikai Társaságnak is. 1938-ban felvételt nyert a Szent István Akadémiába.

„Az eszmék és tények professzora” az egyház társadalmi tanításán és a természetjogi gondolkodáson alapuló szociális reformokat sürgetett.

Teoretikus alkata alkalmassá tette a párt politikájának elvi megalapozására és sajtóban történő népszerűsítésére. 1956-ban vezető szerepet játszott a DNP újjászervezésében és az egykori pártlap, a Hazánk egyetlen forradalom idején megjelenő számának kiadásában.

A forrás az 1956-os kereszténydemokrata pártprogram összefoglalója.

Nemzeti szabadságunk visszaszerzése halhatatlan dicsősége népünknek, elsősorban ifjúságunknak. Olyan tény, amelyhez foghatót aligha, vagy egyáltalán nem találunk népünk és más nemzetek történetében. Honfitársaink ezrei és tízezrei – megannyi hős – áldozták fel életüket és ontották vérüket ugyanazért az eszményért: a független, demokratikus és szociális magyar állam megteremtéséért. Azt a társadalmi berendezkedést áhították, amelynek birtokában az ország valóban a dolgozó nép hazája lesz.

Jöjjünk tehát tisztába azzal, hogy az el nem múltó emlékezésen és kegyeleten kívül mással, sokkal többel is tartozunk nekik. Éspedig azzal, hogy semmi ne menjen veszendőbe abból, amiért ők harcoltak, amiben ők reménykedtek. Roppant nagy a felelősségünk, ma még felmérhetetlen a feladatunk.

Meggyőződésem azonban, hogy a keresztény világnézet, amelyet vallunk és hirdetünk, sokban elősegítheti mind a felelősséggel, mind a feladattal való nyílt és bátor szembenézést. Ez a világnézet – ha helyesen és a kor parancsának megfelelően értelmezzük – minden más szemléletnél hatékonyabban érvényesítheti és bátyázhhatja körül az alapvető emberi jogokat, mindenekelőtt a félelemtől és nélkülözésektől mentes életnek a jogát.

Következik ebből: nem képzelhetek keresztény politikai pártot vagy tömörülést, mely ne azon fáradoznék, hogy a társadalom egyetemes érdekeinek megőrzésével egyképpen képviselje az ipari munkáságnak, a parasztságnak és az értelmiségnek s mindhárom réteg gyermekeinek és ifjúságának méltányos és jogos igényeit. Korántsem gondolom, hogy most már minden egyedül a politikai tevékenységen múlnék. Vannak a nemzet életének széles területei, ahol egyéb tevékenységek is szóhoz juthatnak, s kell is, hogy jussanak. A politika azonban minden területen érezteti a befolyását. Természetszerűen van így. Nem mellékes tehát az sem, hogy maga a világnézet, amely jobbra csak irányelveket nyújt, milyen programban ölt megfogható valóságot. Addig is, amíg a Demokrata Néppárt programja alkotmányos úton – az alulról választott szervek bevonásával – elkészül, hadd soroljak fel néhány pontot, amelyet sarkalatosnak tartok.

Mint lapunk más helyén külön is beszélünk róla, föltétlenül helyeseljük hazánk nemzetközi semlegességének kimondását. Annak elismertetésében és megvédésében minden erőnkől közre is működünk.

Tudomásul vesszük nemzetgazdaságunk állami, szövetkezeti és magánszektorra osztását. Ahol azonban maguk az érdekeltek is túlduzzasztottnak érzik az állami szektort,

főleg a mezőgazdaságban, annak csökkentését javasoljuk. Kívánjuk a termelés irányítását is, mert ez ma már világpiacon szükségesség, ám ragaszkodunk ahhoz, hogy ez az irányítás kizárólag az előnyösségre és a saját jónak önkéntes belátására építsen.

Szabad és egységes szakszervezetek legyenek, amelyek a teljes szabadság birtokában minél nagyobb saját vagyonnal rendelkezzenek. Nem engedjük meg, és nem mozdítjuk elő az esetleges olyan törekvéseket, amelyek a szakszervezeti szabadságot és egységet veszélyeztetnék. Amennyiben kívánják, önkormányzattal felruházott érdekképviselői szerveket alakíthassanak a többi foglalkozási csoportok is. Legyünk szószólói a minél fejlettebb üzemi demokráciának. Köteles legyen az államhatalom is mindenkor bevonni az érdekelt szakszervezeteket és érdekképviselői szerveket a gazdaságpolitika és a szociálpolitika intézésébe.

Követeljük természetesen az egyházak és a vallási közösségek teljes szabadságát mind a kultusz, mind a politika körében. A konkordátumot a Szentszékkal.

Nekünk akkor is példát kell mutatnunk a szellem szabadságának tiszteletére, ha netalán módunkban állna fellépni ellene. Miben különböznénk egyébként azoktól a rendszerektől, amelyeket megtagadunk? Őszintén kívánjuk tehát az egyetemek és főiskolák autonómiáját, a tanulás és továbbképzés lehetőségének nemcsak elméleti, de gyakorlati biztosítását is kivétel nélkül mindenki számára.

Azokkal összhangban, akik a Demokrata Néppárt működését újból megindítottuk, a leghatározottabban szembeszállnék minden olyan restaurációs kísérlettel, amely a bányákat és kulcsiparokat ki akarná venni az állam, a gyárakat a munkás-ság, a földet a parasztság kezéből. Tartsuk szem előtt a tételt, amely egyenesen világnézetünkéből folyik, hogy nem a munkát kell a tőkének, a tőkét a munkának alája rendelni. Ezzel kapcsolatban azonban – ugyancsak világnézetünkéből folyóan – meg kell kívánnunk, hogy az egyéni körülmények mérlegelésével és az elemi igazságérzetet kielégítő fokig, méltányos kártérítést állapítsanak meg a közelmúltban kisajátított termelési eszközök és javak egykori tulajdonosai számára. Tudom, hogy ez egyesek fülében kevésnek, másokéban riasztónak hangzik. Ám ne feledjük, hogy annak idején a kisajátításról rendelkező törvények is kártalanítást ígértek, s ha erkölcsi alapon állunk, egyébként sem nyugodhatunk bele az egyszerű elkobzásba. Kívánjuk továbbá, hogy a múltban anyagilag tönkretett, vagy kirívó sérelmeket szenvedett polgárok legalább a jövőben megfelelő támogatásban, nyugdíjban, vagy járadékban részesüljenek. Végül, hogy az ipari kisüzemeket, a normál típusú kereskedelmi vállalatokat, továbbá a lakóházakat – ha fenntartások, vagy megkötések mellett is – adják vissza volt tulajdonosaiknak.

Én, aki hiszek az igazság szabadító erejében, nyíltan elismerem, hogy sok vonatkozásban gondviselészerű volt az elmúlt nyolc esztendő hazánk életében. A borzalmas bűnök, hibák és embertelenségek ellenére is történetek olyan változások, amelyek nélkül aligha foghatnánk hozzá a politikai társadalmi, gazdasági berendezkedésünk olyan mérvű demokratizálásához, mint amilyenén bizvást ma már munkálkodunk. Csak egyetlen példát rá! Hogy mennyi értékkel gazdagították értelmiségünket és általában az egész nemzetet a munkásság és a parasztság soraiból kiemelt vezetők és iskolába

küldött fiatalok, azt éppen a most lefolyt heroikus, nemcsak nemzeti, de világtörténetet alakító események világosan megmutatták.

Jólélekkel nem mondhatnék kereszténynek semmiféle pártot, ha nem az a törhetetlen elhatározása, hogy sosem hátra, de mindig előre, folyvást előbbre megy. Magam részéről a kommunizmus éveit is olyan szakasznak látom hazánk életében, amelyet hogy vissza ne térhessen, merész lendülettel túl kell haladnunk.

A most elmondottakból ésszerűen következik, hogy nagy rossznak kellene minősíteni, ha mindaddig, amíg népünk szabad választáson ki nem nyilvánítja akarátát, a kormányzat a sürgető visszaessék orvoslásán kívül bármiféle lényegi módosítást végezne az ország gazdasági szerkezetében. Addig is pedig, amíg a nép eldöntötte: milyen mederbe kívánja terelni életét és kikre bízsa sorsának irányítását, minden tőlünk telhetőt el kell követnünk a rend és nyugalom, a termelőmunka érdekében. Ide tartozik az is, hogy útját álljuk és véget vessünk az önbíráskodásnak, amely csak demoralizálásra vezethet, még akkor is, ha jogos elkeseredés húzódik meg mögötte. Szeretném hinni, másoknak is meggyőződésükké vált az elmúlt időkben, hogy ijesztően nehéz az egyéni és családi körülmények szabatos ismerete nélkül csak úgy, bárki felől ítélni. S még akkor is, ha minden jogunk meg volna hozzá, az első ház múltával, immár a megbocsátásnak és a szeretetnek kell szívünkben uralkodnia. Erre figyelmeztetett az a Krisztus is, akinek tanításait immár kivihetjük a templomra kívülre is.

Súlyos felelősség, óriási feladat az, amivel elesett hőseink megterheltek valamennyiünket. Hogy mint nemzet is elviselhesük és megbirkózhatunk vele, ez okból kérem a magyar munkásokat, parasztokat, értelmiségieket, férfiakat és nőket, időseket és fiatalokat egyaránt, sorakozzanak és zárkozzanak fel mögénk

Nyilatkozat Magyarország állami, társadalmi és gazdasági rendjének alapelveiről és a politikai kibontakozás útjáról (1956. december hó 8.)

In: Bibó István: Válogatott tanulmányok. IV. köt. Budapest, 1988, Magvető. 189–195.

Az 1956 végén, a második szovjet bevonulás után, amikor a munkástanácsok még aktív politikai tényezők voltak, az Értelmiségi Forradalmi Tanács képviselőinek ösztönzésére Petőfi Párt néven újjáalakult Nemzeti Parasztpárt és a Független Kisgazdapárt köreiből kibontakozási javaslat készült „Magyarország demokratikus pártjai és szervezetei” nevében, amely a forradalom vívmányainak – többek között az újjáalakult többpártrendszernek – a megőrzését célozta. A tervet mind Kádárhoz, mind pedig az oroszokhoz el kívánták juttatni, de hamarosan kiderült a hatalom új birtokosaival semmiféle kompromisszum nem köthető már. A Petőfi párti Bibó István a tervet egyik megfogalmazója volt.